

გაუფრთხილებლობა და მისი სახეები

ასისტ. პროფ. დოქ. თემურ ციტიშვილი

თსუ, თინათინ წერეთლის სახელობის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი

1. გაუფრთხილებლობის ზოგადი დახასიათება

დანაშაული, განზრახვის გარდა, შეიძლება განხორციელდეს გაუფრთხილებლობითაც. მაშინ, როდესაც განზრახი დანაშაულის დასჯადობის საჭიროება არავის არ გაუხდია საეჭვოდ, იმავეს ვერ ვიტყვით გაუფრთხილებლობაზე. ცნობილი გერმანელი ფილოსოფოსი ჰეგელი გაუფრთხილებლობის დასჯადობას არ მოითხოვდა და აღნიშნავდა, რომ სუბიექტი ყველა ცვლილებას ვერ ცნობს თავის აქტად, საკუთარ ქმნილებად. არამედ მხოლოდ იმას, რაც მისი განზრახვითაა მოცული.¹

მიუხედავად იმისა, რომ გაუფრთხილებლობის დროს მოქმედ პირს არ გააჩნია დანაშაულებრივი შედეგის გამოწვევის სურვილი და დარწმუნებულია მის თავიდან აცილებაში ან საერთოდ არ ფიქრობს მასზე, არ შეიძლება გაუფრთხილებლობა თანამედროვე პერიოდში დაუსჯელი რჩებოდეს, ვინაიდან ტექნიკის განვითარებასთან ერთად სულ უფრო მატულობს არაგანზრახი ქმედებით ზიანის გამოწვევის საფრთხე.

ისევე როგორც განზრახვაზე, გაუფრთხილებლობაზეც, სისხლის სამართლის ლიტერატურაში, არაერთგვაროვანი მოსაზრება გამოითქვა. კლასიკური კაუზალური მოძღვრება (შედეგის უღირსობის მოძღვრება), რომელიც განზრახვას არა ქმედების სუბიექტურ ნიშნად, არამედ ბრალის ელემენტად მიიჩნევს, გაუფრთხილებლობის დროს წინდახედულობის ნორმის დარღვევას ბრალის ნიშნად განიხილავს. აღნიშნული მოძღვრების მიხედვით, ქმედების შემადგენლობა განხორციელებულია, თუ ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგი დამდგარია.² ნეოკლასიკური მოძღვრების მიხედვით გაუფრთხილებლობა არის ბრალის ფორმა.³ ხოლო მოვალეობის ობიექტური დარღვევა, ქმედების ობიექტური განჭვრეტადობა და თავიდან აცილება მართლწინააღმდეგობას მიეკუთვნება.⁴

მესამე შეხედულების მიხედვით, გაუფრთხილებლობა არის ქმედების შემადგენლობის პრობლემა. კ. როქსინი აღნიშნულ დებულებას ასაბუთებს იმ არგუმენტით, რომ გაუფრთხილებლობითი ქმედება შეიძლება გამართლდეს (მართლწინააღმდეგობის გამოორიცხვა) ან ქმედების

¹ ჰეგელი, გონის ფილოსოფია, გერმანულიდან თარგმნა ნ. ნათაძემ, თბ., 1984, გვ. 292.

² აღნიშნულზე იხ. Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 444, Rn. 978.

³ თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი, ნიგნში: თ. წერეთელი, გ. ტყეშელიძე, (რედ.), საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარები, თბ., 1976, გვ. 47,

63; გ. ნაჭყებია, ნიგნში: გ. ნაჭყებია, ნ. თოდუა, (რედ.), სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანელო, მეოთხე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 278.

⁴ Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 445, Rn. 980.

ჩამდენს ეპატიოს (ბრალის გამორიცხვა),⁵ რაც არ ნიშნავს არაგანზრახი დელიქტის ქმედების შემადგენლობის გამორიცხვას.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, გაუფრთხილებლობის ბრალიდან ქმედების შემადგენლობაში გადატანის მართებულობის დასასაბუთებლად მოჰყავთ შემდეგი არგუმენტი: მართლზომიერი რისკი აჩვენებს საზღვარს, რომლის გადაცილებისას იწყება გაუფრთხილებლობა. ის რაც ნებადართული რისკის ქვეშ მოიაზრება და მის ფარგლებს არ სცდება, არ არის გაუფრთხილებლობითი. მართლზომიერ რისკს კი შეუძლია არა ბრალის, არამედ უმართლობის გამორიცხვა.⁶ თუმცა, აქ ერთი მომენტიც არის გასათვალისწინებელი: მართლზომიერი რისკი რომ არ არის ბრალის გამომრიცხავი გარემოება და მიიჩნევა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხავ გარემოებად, ნიშნავს იმას, რომ განხორციელდა თუ არა ქმედება მართლზომიერი რისკის ფარგლებში, წყდება ბრალის დადგენამდე, მაგრამ არა ქმედების შემადგენლობის, არამედ მართლწინააღმდეგობის ეტაპზე, რაც წარმოშობს კითხვას იმასთან დაკავშირებით, თუ რამდენად მიზანშეწონილია გაუფრთხილებლობის დადგენა ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე.

გაუფრთხილებლობითი ქმედების შინაარსობრივ ელემენტებზე განსხვავებული შეხედულებებია გამოთქმული ლიტერატურასა და პრაქტიკაში. მიუთითებენ ერთმანეთისგან განსხვავებულ ნიშნებზე. გაუფრთხილებლობითი ქმედების აუცილებელ წინაპირობებად სახელდება: წინდახედულობის ნორმის დარღვევა, განჭვრეტადობა, ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგის შეცნობადობა და თავიდან აცილებადობა. ობიექტური შერაცხვის მოძღვრების მიხედვით, შედეგის ობიექტური შერაცხვა სახელდება გაუფრთხილებლობისთვის პასუ-

ხისმგებლობის განმსაზღვრელ (გამმიჯნავ) ნიშნად.⁷

თანამედროვე მოძღვრების წარმომადგენლები ქმედებას, ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებულ შედეგს და ობიექტურ წინდახედულობის ნორმის დარღვევას ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებად განიხილავენ. წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა არის გაუფრთხილებლობითი დელიქტის უმართლობის ნიშანი. ობიექტური განჭვრეტადობა, ობიექტური თავიდან აცილებადობა, ისევე როგორც ობიექტური შერაცხადობა (როდესაც მოქმედს ობიექტურად შეიძლება შეერაცხოს ობიექტური ნიშანი, მაგალითად, შედეგი) განიხილება ობიექტური შემადგენლობის ელემენტად.⁸ სუბიექტურ-ინდივიდუალური წინდახედულობის ნორმის დარღვევა განიხილება როგორც ბრალის პრობლემა.⁹ ფინალური მოძღვრების წარმომადგენლებმა გაუფრთხილებლობა ქმედების შემადგენლობაში გადაიტანეს. ქმედება ქმედების შემადგენლობის ნიშანია და ის შეიძლება ხორციელდებოდეს განზრახ ან განზრახვის გარეშე.

დანაშაულის ნორმატიული მოძღვრების წარმომადგენლები გაუფრთხილებლობას ყოფენ **ორ ნაწილად**, ობიექტურ და ინდივიდუალურ გაუფრთხილებლობად.¹⁰ ობიექტურ გაუფრთხილებლობას მიიჩნევენ ქმედების შემადგენლობის ნიშნად, ხოლო ინდივიდუალურ გაუფრთხილებლობას ადგენენ ბრალის ეტაპზე.¹¹

ობიექტური გაუფრთხილებლობის ქვეშ გულისხმობენ წინდახედულობის ნორმის ობიექტურად დარღვევას, შედეგის გათვალისწინების და თავიდან აცილების ობიექტურ შესაძლებლობას, რომელსაც თვლიან ქმედების შემადგენლობის დაუნერეულ ობიექტურ ნიშნად,¹² ხოლო ინდივიდუალური გაუფრთხილებლობის დადგენა მოითხოვს არა მხოლოდ წინდახედულების

⁵ RoxinC., Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre, 4. Auflage, München 2006, S. 1063, §24 Rn. 3.

⁶ RoxinC., Strafrecht, ebenda, S. 1064, §24 Rn. 6.

⁷ RoxinC., Strafrecht, ebenda, S. 1064, §24 Rn. 8.

⁸ ობიექტური წინდახედულობის ნორმის დარღვევას ქმედების უმართლობის, ხოლო შედეგის დადგომას, მიზეზობრიობას და შედეგის განჭვრეტადობას შედეგის უმართლობის ნიშნად განიხილავენ იეშეკი და

ვაიგენდი. Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, AT, Berlin, 1996, §55 I, II.

⁹ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 445, Rn. 982.

¹⁰ მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 545.

¹¹ მ. ტურავა, დასახ. ნაშრ., გვ. 558.

¹² Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 442, Rn. 973.

ნორმების ობიექტურად დარღვევის ფაქტის დადგენას, არამედ ასევე წინდახედულობის დაცვის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გათვალისწინებასაც.¹³ წინდახედულობის ნორმის დაცვის ინდივიდუალური შესაძლებლობის არარსებობა შეიძლება უკავშირდებოდეს მოქმედი პირის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ მდგომარეობას.

წინდახედულობის ნორმა, რომლის დარღვევაც ხდება გაუფრთხილებლობის დროს, შეიძლება არსებობდეს დაწერილი ან დაუწერელი სახით. წინდახედულობის ნორმის დარღვევით განსხვავდება როგორც განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, ისე გაუფრთხილებლობითი ქმედება და შემთხვევა.

წინდახედულობის ნორმის დარღვევა სახეზე არ არის, თუ მოქმედი პირი სამართლებრივად რელევანტურ საფრთხეს არ ქმნის. მამაკაცი, რომელმაც თავისი მეგობარი გოგო შეხვედრაზე დაიბარა, რომელსაც მეტეორი დაეცა, არ შეიძლება გაიკიცხოს წინდახედულობის ნორმის დარღვევისთვის. თუ ძალის ცხენს დააფრთხოვს და ცხენოსანი (მხედარი) ამის გამო ცხენიდან ჩამოვარდება ძალის პატრონს არ შეიძლება სხეულის დაზიანება შეეცადოს, ვინაიდან ის არ მიიჩნევა წინდახედულობის ნორმის დამრღვევად. წინდახედულობის ნორმის დარღვევა ასევე გამოირიცხება, როცა მძღოლი მოძრაობს მოძრაობის წესების სრული დაცვით და შეჯახება მოხდება იმის გამო, რომ ქვეითი მანქანას გადაურბენს.¹⁴

წინდახედულობის ნორმის მოთხოვნა შეიძლება იყოს სხვადასხვა სიმკაცრის და მოცულობის, რაც ცალკეულ შემთხვევაში დაკავშირებულია მოქმედების დროსთან, ადგილთან, დაცული სიკეთის მნიშვნელობასთან, მოქმედი პირის სამსახურებრივ თუ საზოგადოებრივ მდგომარეობასთან და ა. შ. მაგალითად, ექსტრემალურ ვითარებაში მოქმედ პირს სხვა მოთხოვნები წაეყენება, ვიდრე იმას, ვინც მოქმედებს მშვიდობიანობის პერიოდში. ავადმყოფისთვის დახმარების აღმოჩენის დროს პირს, ვისაც არა აქვს

სამედიცინო განათლება არ შეიძლება წაუყენოთ იგივე მოთხოვნები, რაც ექიმს.¹⁵

წინდახედულობის ნორმის დარღვევასთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, როგორ უნდა დადგინდეს, რომ მას ჰქონდა ადგილი? ერთ-ერთი მოსაზრებით, იგი უნდა დადგინდეს კეთილგონიერი ადამიანის შესაძლებლობების გათვალისწინებით. გაუფრთხილებლობას მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც მოქმედი იჩენს იმაზე ნაკლებ ყურადღებას, რაც ახასიათებს კეთილგონიერ ადამიანს. გაუფრთხილებლობა არის ისეთი წინდახედულობის ნორმის დარღვევა, რომელსაც კეთილგონიერი ადამიანი გამოიჩენდა. აღნიშნულთან დაკავშირებით განსხვავებული მოსაზრება არის გამოთქმული ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში, რომელიც ერთი მხრივ, არ გამორიცხავს წინდახედულობის ნორმის დარღვევის მნიშვნელობას გაუფრთხილებლობისთვის, მაგრამ უფრო მეტ მნიშვნელობას ანიჭებს მოქმედი პირის ინდივიდუალურ შესაძლებლობებს. აღნიშნული მოსაზრების ავტორი მიუთითებს, რომ გაუფრთხილებლობისთვის პასუხისმგებლობა არ შეიძლება ეფუძნებოდეს წინდახედულების ნორმის მხოლოდ ლიტონ დარღვევას, არამედ მხოლოდ ისეთს, რომელიც მოქმედი პირის შესაძლებლობის ფარგლებშია. ეს კი გულისხმობს მოქმედი პირის ინტელექტუალურ და ნებელობით უნარს. შესაბამისად, ავტორის თქმით, შეფასების საზომად არ გამოდგება კეთილგონიერი და საშუალო ადამიანის ფიგურა, ვინაიდან ასეთი საზომის გამოყენება გულისხმობს სუბიექტურ გარემოებათა უგულებელყოფას. ავტორის თქმით, აღნიშნულის შედეგად კონკრეტული ბრალის ადგილს იჭერს აბსტრაქტული ბრალი, რაც საფუძველს აცლის ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის საწყისს¹⁶.

გაუფრთხილებლობის დროს მოქმედი პირის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გათვალისწინება აუცილებელია, მაგრამ ეს არ გულისხმობს საშუალო და კეთილგონიერი ადამიანის შესაძლებლობების უარყოფას შეფასების მასშ-

¹³ მ. ტურავა, დასახ. ნაშრ., გვ. 559.

¹⁴ Roxin C., *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Band I, Grundlagen. Der Aufbau der Verbrechenslehre*, 4. Auflage, München 2006, S. 1065-1066, §24 Rn. 11.

¹⁵ თ. ნერეთელი, ვ. მაყაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 70-71.

¹⁶ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის მასშტაბი ინგლის-ამერიკის სისხლის სამართალში, საბჭოთა სამართალი, 1967, #4. გვ. 67.

ტაბად. თუმცა, გასათვალისწინებელია რა ეტაპზე მიდის მსჯელობა წინდახედულობის ნორმის დარღვევასთან დაკავშირებით. სანამ მოხდებოდეს ბრალის ეტაპზე მოქმედი პირის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გათვალისწინება, მას წინ უძღვის იმის დადგენა, შეძლებდა თუ არა წინდახედულობის ნორმის დაცვას საშუალო, კეთილგონიერი ადამიანი¹⁷. თუ ასეთი შესაძლებლობა არ გამოირიცხა, შემდგომ უნდა მოხდეს იმის გათვალისწინება, ხომ არ არის სახეზე ისეთი გარემოება, რომელიც გამორიცხავს სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობას მოქმედი პირის ინდივიდუალური უნარების გათვალისწინებით.

ვინაიდან წინდახედულობის ნორმის დარღვევის დადგენა შეფასებასთანაა დაკავშირებული, საკამათოდ მიიჩნევა, უნდა განიხილებოდეს თუ არა თუნდაც ობიექტური გაუფრთხილებლობა ქმედების შემადგენლობის ნიშნად. დანაშაულის აგებულებაში წინდახედულობის ნორმის დარღვევის ადგილთან დაკავშირებით არსებობს არაერთგვაროვანი მოსაზრება. ერთიანობა არსებობს იმასთან დაკავშირებით, რომ დანაშაულის სამნიშნოვანი აგებულება მოქმედებს როგორც განზრახი, ისე გაუფრთხილებლობითი დანაშაულების მიმართ. საკამათოა მხოლოდ ის, თუ რომელ ეტაპზე უნდა დადგინდეს წინდახედულობის ნორმის დარღვევა. ერთი მოსაზრებით, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა არის ქმედების შემადგენლობის ნიშანი. მეორე მოსაზრებით, მხოლოდ ბრალის ნიშანი. მესამე შეხედულებით, წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა ქმედების შემადგენლობის, ხოლო სუბიექტური დარღვევა ბრალის ნიშანია. მეოთ-

ხე მოსაზრებით, წინდახედულობის ნორმის ობიექტური დარღვევა არის მართლწინააღმდეგობის, ხოლო სუბიექტური დარღვევა ბრალის ნიშანი.¹⁸

ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი მოსაზრებით, წინდახედულობის ნორმის დარღვევა ანუ ვალწინააღმდეგობა არის გაუფრთხილებლობითი ქმედების შემადგენლობის ნიშანი, ქმედების მართლწინააღმდეგობის საფუძველი, ნანამძღვარი, რომელსაც ასევე აქვს კავშირი მოქმედი პირის ბრალთანაც¹⁹. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ავტორი ვალწინააღმდეგობას განიხილავს დანაშაულის შერეულ (ჰიბრიდულ) ელემენტად, რომელიც მონაწილეობს როგორც მართლწინააღმდეგობის, ისე ბრალის დასაბუთებაში²⁰. თუმცა, ავტორი ადრეულ შრომებში მოვალეობის დარღვევას დაუდევრობის დროს არა ბრალის, არამედ მხოლოდ მართლწინააღმდეგობის დამაფუძნებელ ნიშნად განიხილავდა და მას შესაძლებლობასთან მიმართებით სხვა რიგის მოვლენად თვლიდა²¹. ავტორის თვალსაზრისით, გაუფრთხილებლობის დროს თუ მავნე შედეგის გათვალისწინების მოვალეობა ქმედების მართლწინააღმდეგობას აფუძნებს, შესაძლებლობა ბრალს ასაბუთებს²².

ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი შეხედულებით, თუ განზრახვა ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშანია, გაუფრთხილებლობის ადგილი ბრალშია.²³ განზრახვა შეიძლება იყოს შეფასებისგან ნეიტრალური, მაგრამ შეფასებისგან ნეიტრალური გაუფრთხილებლობა არ არსებობს. გაუფრთხილებლობა ყოველთვის გულისხმობს

¹⁷ საშუალო, კეთილგონიერი ადამიანის პოზიციიდან გამომდინარე წინდახედულობის ნორმის ობიექტურად დარღვევის, როგორც ქმედების შემადგენლობის ნიშნის, დადგენაზე მიუთითებს ავტორთა ერთი ნაწილი. იხ. მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანასაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 562.

¹⁸ აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 443-444, Rn. 976-977.

¹⁹ მ. უგრეხელიძე, ვალწინააღმდეგობის ცნება და მნიშვნელობა სისხლის სამართალში, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის მაცნე, 2016, #10, გვ. 78-80.

²⁰ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 82.

²¹ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკაში, საბჭოთა სამართალი, 1977, #4, გვ. 63.

²² მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 64.

²³ ო. გამყრელიძე, შერაცხვის პრობლემა სისხლის სამართალში და ბრალის ნორმატიული ცნების დასაბუთების ცდა, კრებულში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, ეძღვნება თ. შავგულიძის 75 წლის იუბილეს, თბ., 2006, გვ. 43-44.

უარყოფით შეფასებას, სწორი მოქმედების წესის დარღვევას და გაკიცხვასთანაა დაკავშირებული.²⁴

გაუფრთხილებლობისთვის პასუხისმგებლობა, უმთავრესად, არის პასუხისმგებლობა დამდგარი შედეგისთვის,²⁵ რომელიც წინდახედულობის დამრღვევი ქმედებითაა გამოწვეული. გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, როგორც წესი, აუცილებელ ნიშნად ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევას. ასეთია, მაგალითად, 116-ე და 188-ე მუხლებით გათვალისწინებული შემადგენლობები. თუ აღნიშნული შემადგენლობებით გათვალისწინებული შედეგი არ დადგა, საერთოდ არ განიხილება პასუხისმგებლობის საკითხი.

შედეგიან გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შედეგს შორის. იმ შეხედულების მიხედვით, რომლითაც წინდახედულობის ნორმის დარღვევა დგინდება ქმედების შემადგენლობის ეტაპზე, მიზეზობრიობის დასადგენად არა მხოლოდ ის უნდა დადგინდეს, რომ წინდახედულობის ნორმა დაირღვა და შედეგი დადგა, არამედ ისიც, შეიძლებოდა თუ არა წინდახედულობის ნორმის დაცვა და შედეგის თავიდან აცილება.

მიუხედავად იმისა, რომ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დასჯადობა, უმეტესწილად, დანაშაულებრივი შედეგის დადგომას ეფუძნება, არსებობს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულები, რომლებიც არ ითვალისწინებენ შედეგს და რომელთა დასჯადობაც დაკავშირებულია მხოლოდ დასჯადი ქმედების განხორციელებასთან. ასეთია 241-ე და 242-ე მუხლებით გათვა-

ლისწინებული შემადგენლობები.²⁶ აღნიშნული დელიქტები მიეკუთვნება აბსტრაქტულ-კონკრეტულ საფრთხის დელიქტებს, რომლებსაც სხვაგვარად პოტენციურ საფრთხის შემქმნელ დელიქტებს,²⁷ პოტენციურ დელიქტებს²⁸ უწოდებენ და აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების ნაირსახეობას წარმოადგენენ.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში განსხვავებული შეხედულებებია იმასთან დაკავშირებით, აქვს თუ არა გაუფრთხილებლობას ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა. გაბატონებული მოსაზრების თანახმად, გაუფრთხილებლობას არ გააჩნია ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა. სუბიექტური ელემენტები მონმდება ბრალის ეტაპზე.²⁹

მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ გაუფრთხილებლობით დელიქტებს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა გააჩნია, გასაზიარებელია. თვითიმედოვნების დროს მოქმედი პირი აცნობიერებს, რომ აკრძალულ ქმედებას ახორციელებს და ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობასაც, განსხვავებით დაუდევრობისგან, რაც გაუფრთხილებლობის დროს სუბიექტური ნიშნის არსებობაზე მიუთითებს.

გაუფრთხილებლობითი დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. მაგალითად, 188-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. გაუფრთხილებლობით სხვისი ნივთის დაზიანება ან განადგურება მოქმედებით განხორციელდება თუ უმოქმედობით, არ აქვს არსებითი მნიშვნელობა. ორივე სახით არის მისი განხორციელება დასაშვები.

²⁴ თ. წერეთელი, ფინალური თეორია ბურჟუაზიულ სისხლის სამართალში და მისი კრიტიკა, „საბჭოთა სამართალი“, 1966, #2, გვ. 36; ო. გამყრელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 43-44.

²⁵ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულების შედეგიან დანაშაულებთან მიმართებით განსაკუთრებულ პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე იხ. Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 443, Rn. 975.

²⁶ უშედეგო გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დასჯადობას უშვებს გერმანული სისხლის სამართლის კოდექსიც. მაგალითად, 315c პარაგრაფის მე-3 აბზაციით, 316-ე პარაგრაფის მე-2 აბზაციით გათვალისწინებული დელიქტები.

²⁷ Zieschang F., *Die Gefährdungsdelikte*, Berlin, 1998, S. 162-163; Wessels/Beulke, *Strafrecht, AT, Die Straftat und ihre Aufbau*, 40. Aufl., Heidelberg, 2010, S. 8-9, Rn. 30.

²⁸ Hoyer A., *Die Eignungsdelikte*, Berlin, 1987, S. 16; Graul E., *Abstrakte Gefährdungsdelikte und Präsumtionen im Strafrecht*, Berlin, 1991, S. 116; Wolter J., *Objektive und personale Zurechnung von Verhalten, Gefahr und Verletzung in einem funktionalen Straftatsystem*, Berlin, 1981, S. 253.

²⁹ აღნიშნულზე იხ. Heinrich B., *Strafrecht, Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, 2012, S. 446, Rn. 983.

როდესაც გაუფრთხილებლობითი დანაშაული უმოქმედობითაა ჩადენილი, აუცილებელია სახეზე იყოს ის წინაპირობები, რომელიც უმოქმედობის დასჯადობისთვის აუცილებელია. მაგალითად, დამნაშავეს უნდა ეკისრებოდეს მოქმედების სპეციალური სამართლებრივი მოვალეობა. საქმე უნდა ეხებოდეს გარანტს და ა. შ.

გაუფრთხილებლობით დანაშაულის ჩადენა დასაშვებია დასრულებული სახით. მისთვის არ არის დამახასიათებელი დაუმთავრებელი დანაშაულის ფორმები. შეუძლებელია გაუფრთხილებლობით დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, ვინაიდან სახეზე არ არის ის სუბიექტური წინაპირობები, რომელსაც დანაშაულის მომზადება და მცდელობა მოითხოვს.

გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში გამოირიცხულია თანამონაწილეობა. აღნიშნული გამომდინარეობს თანამონაწილეობის საკანონმდებლო განსაზღვრებიდან (23-ე მუხ.), სადაც თანამონაწილეობა განმარტებულია განზრახ დანაშაულში ორი ან მეტი პირის განზრახ მონაწილეობად. თუმცა, თანამონაწილეობა გაუფრთხილებლობით გამოირიცხება თანამონაწილეობის და გაუფრთხილებლობის ბუნების გათვალისწინებითაც. გაუფრთხილებლობა ცნობს ერთმსრულებლობის პრინციპს და არ აღიარებს დამნაშავეთა დაყოფას ამსრულებლად და თანამონაწილედ. ის ვინც წინდახედულობის ნორმას არღვევს, ყველა არის ამსრულებელი. აღნიშნულთან დაკავშირებით შემდეგი მაგალითი შეიძლება მოვიშველიოთ: ღამით ორ მონადირეს ტყეში, კარავში ეძინა. ერთი მათგანი რაღაც ხმამ გამოაღვიძა. გაიხედა და კარავისკენ მიმავალი სილუეტი ნახა, რომელიც ნადირი ეგონა. მან სასწრაფოდ გამოაღვიძა მეორე მონადირე და უთხრა: ჩქარა ესროლე, ნადირი მოდისო. მეორე მონადირემაც გაიხედა და მანაც სილუეტი ნადირს მიაშვავა. სასწრაფოდ მოიმარჯვა თოფი, დაუმიზნა და ესროლა. აღმოჩნდა, რომ ეს სილუეტი იყო არა ნადირი, არამედ სხვა მონადირე, რომელსაც ტყვია მოხვდა და ადგილზევე გარდაიცვალა.³⁰ აღნიშნულ შემთხვევაში

ორივე მონადირე არის გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობის ამსრულებელი.

ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული ერთ-ერთი მოსაზრებით, ზემოთ მოცემულ მაგალითში გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისთვის პასუხი უნდა აგოს იმ მონადირემ, რომელმაც გასროლა განახორციელა, ხოლო ის, ვინც გააღვიძა მეორე მონადირე და უთხრა, ესროლე ნადირი მოდისო, უნდა გათავისუფლდეს პასუხისმგებლობისგან, ვინაიდან მას სხვისი სიცოცხლის მოსპობის ობიექტური შემადგენლობა არ განუხორციელებია. გამოთქმული მოსაზრებით, ამ უკანასკნელი პირის გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ამსრულებლად მიჩნევას ხელს უშლის 22-ე მუხლში მოცემული საკანონმდებლო დებულება, რომლის შესაბამისად, „ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ ჩაიდინა დანაშაული“. „უშუალოდ ჩაიდინა“ კი ნიშნავს იმას, რომ პირმა თავისი ხელით და გონებით უნდა განახორციელოს დასჯადი ქმედების ობიექტური შემადგენლობა. სახელმძღვანელოში გამოთქმული შეხედულებით, სიცოცხლის მოსპობის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელება იწყება იქიდან, როცა ხდება თოფის აღება და დამიზნება, რაც გაგრძელდა გასროლით და დამთავრდა სასიკვდილო შედეგით. ავტორი სვამს კითხვას, თუ მონადირის გაღვიძება და იმის თქმა, შენი მტერი მოდის და ესროლეო, მიჩნეული იქნება გაუფრთხილებლობით სხვისი სიცოცხლის მოსპობის შემადგენლობის განხორციელების დაწყებად, რატომ არ არის იგივე ქმედება (მონადირის გაღვიძება და იმის თქმა, შენი მტერი მოდის და ესროლეო), განზრახი მკვლელობის ობიექტური შემადგენლობის დასაწყისი.³¹

აღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ არასწორია ქმედების შემადგენლობის განხორციელების დაწყების ეტაპის გამოყოფა გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, განსხვავებით განზრახი დელიქტებისგან. განზრახ დელიქტებში ქმედების შემადგენლობის განხორციელების დაწყების გამოყოფა და აღნიშნული მომენტის გათვალისწინება იმიტომ არის მნიშვნელო-

³⁰ მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, ნ. თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2019, გვ. 102.

³¹ ნ. თოდუა, წიგნი: მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, ნ. თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2019, გვ. 103.

ვანი, რომ მასზე არის დაკავშირებული დანაშაულის მცდელობის დასჯადობა. დანაშაულის მცდელობა გულისხმობს ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დაწყებას. თუ ქმედების შემადგენლობის განხორციელება არ არის დაწყებული, დანაშაულის მცდელობაც არ ითვლება განხორციელებულად. დანაშაულის მცდელობა, ისევე როგორც მომზადება, განზრახი დელიქტებისთვის არის დამახასიათებელი და არა გაუფრთხილებლობისთვის. გაუფრთხილებლობით მომზადება და მცდელობა ვერ განხორციელდება, შესაბამისად, არ ხდება იმის გარკვევა, თუ როდის იწყება ქმედების შემადგენლობის განხორციელება.

გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დასჯადობა, უპირატესად, მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას უკავშირდება. არსებობს გამოწვევის შემთხვევებიც, სადაც ქმედება არის დასჯადი შედეგის დადგომის გარეშე, მაგრამ ასეთ დელიქტებში ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედება უნდა განხორციელდეს იმისთვის, რომ ქმედების შემადგენლობა ჩაითვალოს განხორციელებულად. თუ ქმედება არ განხორციელდა, არც დაისმის კითხვა, დაიწყოს თუ არა ქმედების შემადგენლობის განხორციელება ან ჰქონდა თუ არა ადგილი დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნას, რაც გაუფრთხილებლობის დროს გამორიცხულია. რაც შეეხება ქმედების შემადგენლობის უშუალოდ განხორციელების საკითხს, იგი უნდა განიმარტოს განსხვავებულად განზრახ და გაუფრთხილებლობით დელიქტებში, დელიქტების სუბიექტური შემადგენლობის გათვალისწინებით. გაუფრთხილებლობით დელიქტებში ქმედების შემადგენლობას უშუალოდ ახორციელებს ის, ვინც უშუალოდ, ერთპიროვნულად, ინდივიდუალურად არღვევს წინდახედულობის ნორმას, რასაც ადგილი ჰქონდა იმ მონადირის მხრიდან, რომე-

ლმაც მეორე მონადირე გამოაღვიძა და უთხრა ესროლე ნადირი მოდისო.

ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოხატული მეორე შეხედულებით, ზემოთ აღნიშნულ მაგალითში გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისთვის პასუხისმგებლობა შეიძლება დაეკისროს ორივე მონადირეს, ვინაიდან წინდახედულობის ნორმა ორივე მონადირემ დაარღვია, რაც მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ შედეგთან.³² საკითხის მოცემული გადაწყვეტა ავტორთა ერთი ნაწილის მიერ მიჩნეულია გერმანული სისხლისსამართლებრივი აზროვნების ზეგავლენით გამოწვეულ საკითხის ახლებურ გადაწყვეტად, რაც არ არის გასაზიარებელი, რამეთუ პრობლემის ასეთ გადაწყვეტას ჯერ კიდევ თ. წერეთელი აღიარებდა.³³

ნ. თოდუა მიუთითებს, რომ გაუფრთხილებელ დანაშაულში ერთამსრულებლობის თეორიის აღიარებისას მოგვიწევს მიზეზობრიობასთან დაკავშირებით პირობათა ტოლფასოვნების თეორიის აღიარება,³⁴ რაც არ არის გასაზიარებელი. ერთამსრულებლობის კონცეფციას იმიტომ ეყრდნობა გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა,³⁵ რომ გაუფრთხილებლობით დანაშაულს არ ჰყავს თანამონაწილე. თანამონაწილეობა გულისხმობს ორი ან მეტი პირის განზრახ მონაწილეობას განზრახ დანაშაულში. თანამონაწილე შეიძლება ჰყავდეს მხოლოდ განზრახ დანაშაულს. ერთამსრულებლობის კონცეფციის არსი იმაშია, რომ გაუფრთხილებლობით დანაშაულში მონაწილე ყველა პირი ამსრულებელია.³⁶ თუ დასახელებულ პრინციპს უარვყოფდით, უნდა გვეღიარებინა თანამონაწილეობა გაუფრთხილებლობით დანაშაულებშიც. ერთამსრულებლობის კონცეფცია არანაირ კავშირში არ არის მიზეზობრიობის პრობლემასთან. ვინაიდან ერთამსრულებლობის პრინციპი უკავშირდება დანაშაულში მონაწილეობის ფორმის საკითხს (ამ-

³² მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 552.

³³ თ. წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 41-42.

³⁴ ნ. თოდუა, წიგნში: მ. ლეკვიშვილი, გ. მამულაშვილი, ნ. თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2019, გვ. 103.

³⁵ ქ. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 137; მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2013, გვ. 324.

³⁶ Heinrich B., Strafrecht, AT, 3. Aufl., Stuttgart, 2012, S. 449, Rn. 994-995.

სრულელობა/თანამონაწილეობა), მისი დაკავშირება მიზეზობრიობის პრობლემასთან ნიშნავს მიზეზობრიობის საკითხის გადანაცვლებას დანაშაულში მონაწილეობის ფორმებთან დაკავშირებული საკითხის მეშვეობით, რაც გაუმართლებელია. მიზეზობრიობის პრობლემის გადანაცვლებას დანაშაულში მონაწილეობის ფორმებთან დაკავშირებული საკითხით მიზანშეწონილად თვლიდა თ. წერეთელიც.³⁷ დამნაშავის ქმედება იმიტომ კი არ არის მიზეზობრივ კავშირში მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან, რომ ის ამსრულებელია ან თანამონაწილე, არამედ ამსრულებელია ან თანამონაწილე იმიტომ, რომ მისი ქმედება მიზეზობრივ კავშირშია დამდგარ მართლსაწინააღმდეგო შედეგთან. რასაკვირველია, ამსრულებლობისა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საკმარისი პირობა არ არის მიზეზობრიობა და საჭიროა სხვა ნიშნების დადგენაც, მათ შორის სუბიექტური ხასიათის გარემოებების გათვალისწინება, მაგრამ მიზეზობრიობა წარმოადგენს პასუხისმგებლობის აუცილებელ წინამძღვარს. შედეგიან დელიქტებში როგორც ამსრულებლის, ისე თანამონაწილის ქმედება მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს დანაშაულებრივ შედეგთან. აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ამსრულებლის და თანამონაწილის მიზეზობრიობის დასადგენად განსხვავებული კრიტერიუმები მიიღება მხედველობაში და ამსრულებლის ქმედების მიზეზობრიობის დადგენას წაეყენება მოთხოვნა, რომ ის აუცილებელ პირობას წარმოადგენდეს შედეგის დადგომისთვის, განსხვავებით თანამონაწილეობის მიზეზობრიობისგან. როგორც ამსრულებლობის და თანამონაწილეობის მიზეზობრიობას წაეყენება განსხვავებული კრიტერიუმები, ისე განსხვავებულად უნდა იქნას ინტერპრეტირებული ქმედების შემადგენლობის უშუალოდ განხორციელება განზრახი და გაუფრთხილებლობითი დელიქტებისთვის.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, არ არის გასაზიარებელი გამოთქმული მოსაზრება, რომ გაუფრთხილებლობით დანაშაულებში ერთმანსრულებლობის თეორიის აღიარებისას იძულებული ვიქნებით ვცნოთ პირობათა ტოლფასოვნების თეორია.³⁸ აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ ქართული სსკ მიზეზობრიობაზე ექვივალენტობის, იგივე აუცილებელი პირობის თეორიას ეფუძნება (მე-8 მუხ.).³⁹

გაუფრთხილებლობის სახეებია თვითიმედოვნება და დაუდევრობა. გაუფრთხილებლობის დაყოფა სახეებად თვითიმედოვნების და დაუდევრობის სახით, ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის ირელევანტურად მიიჩნევა, თუმცა თამაშობს განსაზღვრულ როლს სასჯელის შეფარდების დროს, ვინაიდან ერთმანეთისგან განასხვავებენ მსუბუქ გაუფრთხილებლობას და მძიმე გაუფრთხილებლობას, რომელსაც ადგილი აქვს სისხლის სამართალში თვითიმედოვნების დროს. სისხლის სამართალში პასუხისმგებლობის დასასაბუთებლად საკმარისად მიიჩნევა გაუფრთხილებლობის ორივე სახე, მაგრამ მნიშვნელობას იძენს სასჯელის შეფარდებისას.⁴⁰ ლიტერატურაში ასევე მიუთითებენ იმის შესახებ, რომ გაუფრთხილებლობის დასჯადობის წინაპირობად სსკ-ი ნაწილობრივ მოითხოვს განსაკუთრებულ ხარისხს გაუფრთხილებლობისას, როცა საქმე თვითიმედოვნებას ეხება. თვითიმედოვნებით მოქმედების დროს ადგილი აქვს წინდახედულობის უჩვეულოდ მაღალი ზომით დარღვევას, ვინაიდან დანაშაულებრივი შედეგის დადგომას განსაკუთრებით ქაფშუტულად ან განსაკუთრებით გულგრილად არ ითვალისწინებს. ამასთან ერთად გასათვალისწინებელია, რომ თვითიმედოვნება ქმედების განხორციელების დროსთან უნდა იყოს კავშირში, ასე რომ ქმედების განხორციელების შემდეგ გამოვლენილი თვითიმედოვნება არ არის საკმარისი.⁴¹

³⁷ თ. წერეთელი, სისხლის სამართლის პრობლემები, II ტომი, თბ., 2007, გვ. 42.

³⁸ ნ. თოდუა, წიგნში: მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, ნ. თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2019, გვ. 103.

³⁹ ო. გამყრელიძე, სისხლის სამართლის პრობლემები, III ტომი, თბ., 2013, გვ. 178; მ. ტურავა, სისხლის

სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 193.

⁴⁰ Eisele, in: Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, S. 295, §12 Rn. 8-9.

⁴¹ Eisele, ebenda, S. 295-296, §12 Rn. 10. მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, დანაშაულის თვითიმედოვნებით განხორციელებულად მიჩნევისთვის მხედველობაში

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში საკამათოდ განიხილება საკითხი იმის შესახებ, არის თუ არა დასჯადი მსუბუქი გაუფრთხილებლობა (*culpa levissima*). გასაზიარებელია მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, ნაკლები ხარისხის (შედარებით მსუბუქი) დაუდევრობაც აფუძნებს ბრალეული ქმედების გასაკიცხაობას. თუმცა, არსებობს სფეროები, სადაც საფრთხის სიხშირის და განგრძობადობის გამო ადამიანს შეიძლება თვალთახედვიდან რაიმე გაეპაროს (გამორჩეს). ამის მაგალითად მოყავთ საგზაო მოძრაობაში თანამონაწილეობა, სადაც დღევანდელი საგზაო მოძრაობის გამო მოძრაობის წინდახედულმა მონაწილემაც შეიძლება დაუშვას შეცდომა. მსუბუქი გაუფრთხილებლობის დროს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის გენერალური გამორიცხვა არ არის გასაზიარებელი.⁴² მაშასადამე, გასათვალისწინებელია არა მხოლოდ ის, გამოვლენილი გაუფრთხილებლობა იყო თუ არა მსუბუქი, არამედ სხვა გარემოებებიც. მათ შორის, დამდგარი შედეგი ან ის სიკეთეები, რომელთაც საფრთხე შეექმნათ.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული საყურადღებო მოსაზრების თანახმად, წინდაუხედაობის ხარისხი გასათვალისწინებელია სამოქალაქო სამართლებრივი და სისხლის სამართლებრივი გაუფრთხილებლობის გასამიჯნად. გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, სამოქალაქო სამართლებრივი და სისხლის სამართლებრივი გაუფრთხილებლობა თვისებრივად ერთი და იგივეა. მათ შორის განსხვავება მხოლოდ ხარისხშია⁴³. სიფრთხილის უბრალო ნაკლებობა, რომელსაც შეუძლია სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაასაბუთოს, არ არის საკმარისი სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისთვის. სისხლის სამართლებრივი მიზნებისთვის არსებობს გაუფრთხილებლობის ხარისხები და ქმედების დანაშაულებრივი ხასიათის დასასაბუთებლად საჭიროა ძალიან დიდი ხარისხის გაუფრთხილებლობა⁴⁴.

შემოაღნიშნულთან დაკავშირებით უნდა ითქვას, რომ არა მხოლოდ გაუფრთხილებლობის ხარისხია გასათვალისწინებელი, არამედ კანონმდებლის გადანყვეტილებაც. გაუფრთხილებლობის ხარისხი შეფასებითია. იმის დადგენა, კონკრეტულ შემთხვევაში თუ რა ხარისხის გაუფრთხილებლობას ჰქონდა ადგილი, შეფასებაზეა დამოკიდებული. ამ მხრივ, გასათვალისწინებელია კანონმდებლის პოზიცია. მაგალითად, ადრე თუ ნარკოტიკული საშუალების ზემოქმედების ქვეშ ავტომანქანის მართვა მხოლოდ ადმინისტრაციულ გადაცდომად მიიჩნეოდა და სისხლის სამართლებრივად არ ისჯებოდა, დღეს სისხლის სამართლებრივად დასჯად ქმედებას წარმოადგენს (სსკ-ის 276-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

გაუფრთხილებლობის სახეებად დაყოფას გადანყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის, მაგრამ თვითიმედოვნება უფრო მაღალი ხარისხის გაუფრთხილებლობაა, ვიდრე დაუდევრობა, რაც ბრალის ხარისხზე⁴⁵ შესაბამისად, სასჯელის ზომაზე აისახება. ამის საფუძველს, ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, წარმოადგენს ის, რომ თვითიმედოვნება და დაუდევრობა სხვადასხვანაირად ახასიათებს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ჩამდენის პიროვნებას⁴⁶.

ცალკეული ავტორები გაუფრთხილებლობის სახეებად დაყოფის მნიშვნელობას ხედავენ თვითიმედოვნების და არაპირდაპირი განზრახვის გამიჯვნაში, ვინაიდან თვითიმედოვნება და არა-

მიიღება თვითიმედოვნების კავშირი ქმედებასთან, განამტკიცებს იმ მოსაზრებას, რომლის თანახმადაც, წინარე გაუფრთხილებლობითი ქმედებით დაფუძნებული სავალდებულო მოქმედების მოვალეობის შესრულებისგან თავის განზრახ შეკავებით გამოწვეული შედეგი მიიჩნევა განზრახ და არა გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ შედეგად.

⁴² Eisele, in: Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch*, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, S. 296-297, §12 Rn. 13-14.

⁴³ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის მასშტაბი ინგლის-ამერიკის სისხლის სამართალში, საბჭოთა სამართალი, 1967, #4, გვ. 65.

⁴⁴ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 68.

⁴⁵ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკაში, საბჭოთა სამართალი, 1977, #4, გვ. 70; გ. ნაჭყებია, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, სახელმძღვანლო, თბ., 2015, გვ. 399.

⁴⁶ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 70.

პირდაპირი განზრახვა ახლოს დგას ერთმანეთთან.⁴⁷

2. თვითიმედოვნება, როგორც გაუფრთხილებლობის სახე

სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „ქმედება თვითიმედოვნებითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ ამ შედეგს თავიდან აიცილებდა“. თვითიმედოვნების მოცემული დეფინიციიდან გამომდინარეობს, რომ თვითიმედოვნებისას მოქმედ პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ მისი ქმედება წინდახედულობის ნორმით არის აკრძალული, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, იმედოვნებს, რომ აღნიშნულ შედეგს თავიდან აიცილებს, მაგრამ ეს იმედი უსაფუძვლოა.

მოქმედი პირი შედეგის თავიდან აცილებას შეიძლება იმედოვნებდეს საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე. მაგალითად, გამოცდილი მსროლელია და ფიქრობს, რომ ტყვიას მიზანში მოახვედრებს. გამოცდილი მძღოლია და გადაჭარბებული სიჩქარით მოძრაობის მიუხედავად, იმედოვნებს, რომ ავტოავარიას თავიდან აიცილებს.

მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილების იმედი ასევე შეიძლება ეფუძნებოდეს სხვა პირის მოქმედებას ან ბუნების ძალთა მოქმედებას. მაგალითად, ბავშვის მიტოვება იმ იმედით, რომ მას ყურადღებას სხვები მიაქცევენ. ტყეში ჩაუმქრალი კოცონის დატოვება იმ იმედით, რომ წვიმა ჩააქრობს და ა. შ.⁴⁸

მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილებას მოქმედი პირი უშვებს არაპირდაპირი განზრახვის დროსაც, მაგრამ თვითიმედოვნების დროს, არაპირდაპირი განზრახვისგან განს-

ხვავებით, დარწმუნებულია, რომ შედეგს თავიდან აიცილებს. თვითიმედოვნების დროს დანაშაულებრივი შედეგის თავიდან აცილებაზე პირის ვარაუდი არის დაუსაბუთებელი და ზერელე ხასიათს ატარებს. გადაჭარბებულად ხდება დანაშაულებრივი შედეგის ხელშემშლელი მიზეზების შეფასება.⁴⁹

არაპირდაპირი განზრახვის და თვითიმედოვნების გამიჯვნასთან დაკავშირებით გამოითქვა მოსაზრება, რომ მათ შორის სხვაობა ნებელობით (ვოლუნტატურ) ელემენტშია,⁵⁰ მაგრამ მართებულად უნდა იქნას მიჩნეული შეხედულება, რომლის შესაბამისადაც, ევენტუალური განზრახვა და თვითიმედოვნება განსხვავდებიან არა მარტო ნებელობითი, არამედ აგრეთვე ინტელექტუალური მხრივითაც.⁵¹

თვითიმედოვნების დროს, როგორც ითქვა, მოქმედი პირი აცნობიერებს წინდახედულობის ნორმის აკრძალვის დარღვევას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქმედების საშიშროება გაცნობიერებულია, მაგრამ თუ არაპირდაპირი განზრახვის დროს ადგილი აქვს ქმედების კონკრეტული, რეალური საშიშროების გაცნობიერებას, თვითიმედოვნების შემთხვევაში ქმედება, მოქმედი პირის წარმოდგენით, აბსტრაქტული საშიშროებისაა. მოქმედი პირი ფიქრობს, რომ ქმედება ზოგადად არის საშიში, რომელსაც საზიანო შედეგის გამოწვევა შეუძლია, მაგრამ კონკრეტულ შემთხვევაში არ შეიძლება მართლსაწინააღმდეგო შედეგი გამოიწვიოს, ვინაიდან ქმედებას ახორციელებს გამოცდილი მძღოლი, გამოცდილი მსროლელი და შედეგის თავიდან აცილების რწმენაც ამას ემყარება.

თვითიმედოვნების დროს მოქმედი პირი ითვალისწინებს არა იმას, რომ განხორციელებულ ქმედებას საერთოდ არ შეუძლია მართლსაწინააღმდეგო შედეგის გამოწვევა, არამედ იმას, რომ ასეთი შედეგი შეიძლება მოჰყვეს სხვა პირის ქმედებას, ან თუნდაც მის მიერ ჩადენილ ქმედებას, მაგრამ სხვა ვითარებაში.⁵²

⁴⁷ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, S. 569.

⁴⁸ თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 66.

⁴⁹ თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 68.

⁵⁰ მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 554.

⁵¹ თ. წერეთელი, ვ. მაყაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 66.

⁵² ნ. თოდუა, წიგნში: მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი, ნ. თოდუა, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2019, გვ. 284.

საკამათოდ მიიჩნევა, თვითიმედოვნების დროს, თუ როგორი საფრთხე არსებობს დამნაშავის წარმოსახვით. თუ ერთი მოსაზრებით, თვითიმედოვნების დროს დამნაშავის წარმოსახვით აბსტრაქტული საშიშროება არსებობს, მეორე შეხედულებით, დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს დაცული ქმედების ობიექტისთვის კონკრეტული საფრთხის არსებობა, მაგრამ დარწმუნებულია, რომ ქმედების შემადგენლობა არ განხორციელდება. აღნიშნული შეხედულების მიხედვით, დამნაშავის რწმენა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის თავიდან აცილებასთან დაკავშირებით შეიძლება გამომდინარეობდეს საფრთხის ხარისხის არასწორი შეფასებიდან ან საკუთარი შესაძლებლობების გადაჭარბებული შეფასებიდან.⁵³ თუმცა, კონკრეტული საფრთხის ბუნების გათვალისწინებით, შეუძლებელია შედეგის თავიდან აცილებაში მოქმედი პირი დარწმუნებული იყოს, თუ გაცნობიერებული აქვს კონკრეტული საფრთხის არსებობა.

თვითიმედოვნების დროს განხორციელებული ქმედება არის შეგნებული ქმედება, რომელშიც მოიაზრება ქმედების აბსტრაქტული საშიშროების გაცნობიერება. თუმცა, ეს შეგნებული ქმედება მართლსაწინააღმდეგო შედეგისკენ არ არის შეგნებულად წარმართული. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნებოდა არა თვითიმედოვნებას, არამედ განზრახვას.

გაუფრთხილებლობა შეიძლება არა მხოლოდ სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფასთან მიმართებით, არამედ სამართლებრივი სიკეთისთვის საფრთხის შექმნასთან დაკავშირებითაც არსებობდეს. საფრთხის შემქმნელ ქმედებას თვითიმედოვნებით ახორციელებს პირი, თუ საფრთხის შექმნას შესაძლებლად თვლის, მაგრამ დარწმუნებულია, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში საფრთხე არ შეიქმნება.⁵⁴

თვითიმედოვნებასთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკიდან შემდეგი მაგალითი შეიძლება მოვიშველიოთ: „მ“ თავისი კუთვნილი ავტომანქანით მოძრაობდა თბილისიდან გორის მიმართულებით. ამ დროს, კასპის რაიონის

სოფ. ალაიანის ტერიტორიაზე, მდინარე ქსნის ხიდზე, საგზაო მოძრაობის უსაფრთხოების შესახებ კანონის მოთხოვნათა დარღვევით, მოქალაქე „თ“ თავის ავტომანქანა „გაზელს“ უცვლიდა საბურავს. როდესაც „მ“ მიუახლოვდა ავტომანქანა „გაზელს“, მას მხედველობა შეუზღუდა შემხვედრი ავტომანქანის მამუქებმა. „მ“-მ არ მიიღო სათანადო ღონისძიება ავტომანქანის გასაჩერებლად და „გაზელისთვის“ გვერდის ავლის დროს დაეჯახა „თ“-ს, რის შედეგადაც „თ“-ს ჯანმრთელობა დაუზიანდა⁵⁵. აღნიშნულ შემთხვევაში ქმედება იმიტომაც განხორციელებული თვითიმედოვნებით შედეგის მიმართ, რომ მოქმედ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა წინდახედულების ნორმის დარღვევა. წინდახედულების ნორმის დარღვევა გამოიხატა მანქანით გადაადგილებაში მაშინ, როცა მძღოლს შეზღუდული ჰქონდა მხედველობა. მან არ მიიღო ზომები მანქანის გასაჩერებლად, განაგრძო სვლა, ვინაიდან ქარაფშუტულად იმედოვნებდა შედეგის თავიდან აცილებას მანქანის მართვასთან დაკავშირებით, საკუთარი გამოცდილებიდან გამომდინარე.

3. დაუდევრობა

სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, „ქმედება დაუდევრობითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული არ ჰქონდა წინდახედულობის ნორმით აკრძალული ქმედება, არ ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეეძლო კიდეც“. თუ თვითიმედოვნების დროს მოქმედი პირი აცნობიერებს წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებულ აკრძალვასთან ქმედების შეუსაბამობას, დაუდევრობისას არ აცნობიერებს, რომ წინდახედულობის ნორმას არღვევს და არ ითვალისწინებს საზიანო შედეგის დადგომის საფრთხეს.⁵⁶ მაგალითად, დამლაგებელს სამსახურში, შენობის დალაგების დროს ანთებული სანთელი დაავიწყდა, რომელსაც ცეცხლი გაუჩნ-

⁵³ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, S. 568.

⁵⁴ Jescheck H.-H., Weigend T., Lehrbuch des Strafrechts, Allgemeiner Teil, 5. Auflage, Berlin, 1996, S. 568.

⁵⁵ აღნიშნული კაზუსი არის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკიდან.

⁵⁶ Макашвили В.Г., Уголовная ответственность за неосторожность, Москва 1957, С. 46.

ნდა და შენობა დააზიანა. მოცემულ შემთხვევაში დაუდევრობას იმიტომ აქვს ადგილი, რომ დამლაგებელს ანთებული სანთელი შეგნებულად არ დაუტოვებია იმ იმედით, რომ მას სხვა ჩააქრობდა, მას იგი დაავიწყდა. თუ ასეთ შემთხვევას ექნებოდა ადგილი, საქმე გვექნებოდა თვითიმედოვნებასთან. აღნიშნულიდან გამომდინარე არ არის გასაზიარებელი ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომ თითქოს წინდახედულობის ნორმის დარღვევის გაცნობიერებას ადგილი შეიძლება ჰქონდეს დაუდევრობის დროსაც⁵⁷.

დაუდევრობის დროსაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს შეგნებულ ქმედებას, მაგრამ ქმედების შეგნებულობა არ მოიცავს წინდახედულობის ნორმის დარღვევის გაცნობიერებას. ამით განსხვავდება თვითიმედოვნება დაუდევრობისგან. დაუდევრობის დროს ქმედება ყოველთვის არ არის შეგნებული და შეიძლება შეუცნობელ ხასიათსაც ატარებდეს. მაგალითად, საცხოვრებელი კორპუსის მე-5 სართულზე მცხოვრებ პირს ხელიდან გაუვარდა ყუთში ჩარგული ყვავილი და ყუთი თავზე დაეცა ეზოში მდგარ ბავშვს, რომელიც მიყენებული დაზიანებისგან გარდაიცვალა.

ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით დაუდევრობას ახასიათებენ, როგორც მოქმედი პირის უცოდინარობას ქმედების შემადგენლობის განხორციელებასთან დაკავშირებით. გამოთქმული მოსაზრებით, დაუდევრობის დროს მოქმედ პირს არ აქვს ცოდნითი (კოგნიტური) კავშირი თავის ქმედებასთან. ქმედების საკანონმდებლო შემადგენლობის ნიშნებთან დაკავშირებით ცოდნის არარსებობა ან არასწორი, მცდარი წარმოდგენის ქონა, რაც იწვევს განზრახვის გამორიცხვას, არის დაუდევრობისთვის პასუხისმგებლობის საფუძველი,⁵⁸ თუ ეს შეცდომა არ არის მისატყვებელი.

დაუდევრობა ემიჯნება ე. წ. „შემთხვევას“. ამიტომ მათი საზღვრების დადგენა გულისხმობს დასჯადი და არადასჯადი, ბრალეული და

არაბრალეული სფეროების გამიჯვნას.⁵⁹ თუ დაუდევრობის დროს პირი არღვევს წინდახედულობის ნორმას, შემთხვევის დროს წინდახედულობის ნორმის დარღვევას მოქმედ პირს ვერ ვუსაყვედურებთ. როცა მძლოლი არ არღვევს წინდახედულობის ნორმას და შეჯახება (ავტოავარიის) ხდება მანქანის სამუხრუჭე მექანიზმის მოულოდნელი დაზიანების შედეგად, დაუდევრობა გამოირიცხება. ასეთ დროს მძლოლს პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება ავტოავარიის გამო ან ავტოავარიით გამოწვეული შედეგისთვის, მაგრამ ეს არ ნიშნავს მისი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას შემდგომი უმოქმედობისთვის, თუ შეჯახების შედეგად ადამიანი სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩავარდა.

სასამართლო პრაქტიკიდან დაუდევრობასთან დაკავშირებით შემდეგი შემთხვევა შეიძლება დასახელდეს: მეტროს სადგურ „დელისთან“ „შ“ შეხვდა თავის მეუღლე „კ“-ს და გაემართნენ საცხოვრებელი სახლისკენ. სახლში მისვლის შემდეგ „შ“-მ გადაწყვიტა, შეემოწმებინა მასზე გაფორმებული, გლუვლულიანი სანადირო თოფის „იჟიქტორი“, რა დროსაც ხელი მოუხვდა სასხლეტზე. მოხდა გასროლა და რადგან ლულა შემთხვევით მიმართული იყო მისი მეუღლის - „კ“-კენ, მან მარცხენა მხართან მიიღო დაზიანება, რის გამოც იგი გადაიყვანეს სამედიცინო კლინიკაში. მიუხედავად კვალიფიციური დახმარებისა, „კ“ იმავე დღეს გარდაიცვალა. მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა სსკ-ის 116-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული (გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა).

როგორც უკვე ითქვა, დაუდევრობის დროს მოქმედი პირი არ ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, მაშინ როცა ასეთი შესაძლებლობა არსებობდა. მაგრამ, საკითხავია, როგორ უნდა მოხდეს ამგვარი შესაძლებლობის დადგენა. ამასთან დაკავშირებით მართებულად არის აღნიშნული ლიტერატურაში, რომ ეს შესაძლებლობა დგინ-

⁵⁷ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკაში, საბჭოთა სამართალი, 1977, #4, გვ. 67.

⁵⁸ Eisele, in: Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, 12. Auflage, Bielefeld, 2016, S. 294, §12 Rn. 6.

⁵⁹ Макашвили В.Г., Уголовная ответственность за неосторожность, Москва 1957, С. 43.

დება არა მხოლოდ ობიექტურად, არამედ მოქმედი პირის ინდივიდუალური თვისებების, სუბიექტური კრიტერიუმების გათვალისწინებით. მხოლოდ ობიექტური კრიტერიუმების გათვალისწინებისას, შეიძლება არაბრალეული პირის ბრალეულობა დადგინდეს.⁶⁰

დაუდევრობასთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, დაუდევრობით მხოლოდ სამართლებრივი სიკეთის ხელმყოფი და კონკრეტული საფრთხის დელიქტები ხორციელდება თუ აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტებიც. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დაუდევრობით აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების განხორციელების შესაძლებლობაზე არაერთგვაროვანი მოსაზრებაა გამოთქმული. ერთი მოსაზრებით გამოირიცხება აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტების ჩადენის შესაძლებლობა დაუდევრობით,⁶¹ ხოლო მეორე შეხედულება მხარს უჭერს აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტებში დაუდევრობის არსებობის საკითხს.⁶²

ვინაიდან დაუდევრობის დროს მოქმედი პირი არ აცნობიერებს, რომ წინდახედულობის ნორმით აკრძალულ ქმედებას ჩადის, ჩნდება კითხვა, რამდენად მიზანშეწონილია დაუდევრობის დასჯადობა და დაუდევრობის დასჯადობით რამდენად მიიღწევა სასჯელის მიზნები, განსაკუთრებით, დანაშაულის პრევენცია?

დაუდევრობის დასჯადობის საწინააღმდეგო მოსაზრება იქნა გამოთქმული ამერიკულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში, საიდანაც აღსანიშნავია ჯ. ჰოლის შეხედულება, რომელიც მიიჩნევდა, რომ სასჯელს არ შეუძლია ზეგავლენა იქონიოს დაუდევრად მოქმედ სუბიექტზე, ვინაიდან დაუდევრობის დროს ადამიანი არც მოსალოდნელ ზიანს ითვალისწინებს და არც მოსალოდნელ სასჯელს, შესაბამისად, სასჯელი

ვერ ქმნის შემაკავებელ მოტივს.⁶³ აღნიშნული მოსაზრება სამართლიანად გააკრიტიკა მ. უგრეხელიძე, რომელიც დაუდევრობის დროს მორალური ბრალის არსებობას ასაბუთებს.⁶⁴ იგი არ უარყოფს სასჯელის მოტივაციურ ძალას დაუდევრობის დროს და თვლის, რომ სასჯელის პრევენციული დანიშნულება დაუდევრობითი ქცევის მიმართ სავსებით რეალურ საფუძველს ემყარება. სასჯელის მუქარას შეუძლია მოქალაქეს შეუქმნას წინდახედული და ყურადღებანი ქცევის მოტივი, აიძულოს ის შეძლებისდაგვარად გამოიყენოს თავისი უნარი და გამოცდილება ზიანის თავიდან ასაცილებლად.⁶⁵

მართებულად მიუთითებს მ. უგრეხელიძე, რომ დაუდევრობა გულისხმობს ყურადღების პასიურ მდგომარეობას ობიექტური სინამდვილის განსაზღვრული მოვლენებისადმი, რასაც შეიძლება უყურადღებობის განწყობა ეწოდოს. ადამიანს შეუძლია გავლენა მოახდინოს თავისი ქცევის განწყობაზე. მაშასადამე, დაუდევრობის დროს ადამიანს აქვს „სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობა“. ⁶⁶ ავტორის თვალსაზრისით, გაუფრთხილებლობით ქცევას არაცნობიერი (განწყობის სახით) უდევს საფუძვლად. გაუფრთხილებლობის დროს ქცევის შინაარსს არაცნობიერი მექანიზმები განსაზღვრავენ⁶⁷. ავტორის თქმით, არაცნობიერი პროცესები ისეთივე გასაკიცხი შეიძლება იყოს, როგორც ცნობიერი.⁶⁸

თუ განზრახ დელიქტებში ქმედების მართლწინააღმდეგობის შეგნება ბრალის ნიშანია მის ადგილს თვითიმედოვნების დროს იკავებს ქმედების წინდახედულობის ნორმით აკრძალვის გათვალისწინება, ხოლო დაუდევრობისას ასეთი აკრძალვის გათვალისწინების შესაძლებლობა.

⁶⁰ ალ. ვაჩიშვილი, დანაშაულის სუბიექტური მხარე საბჭოთა სისხლის სამართალში, თბ., 1957, გვ. 204-205.

⁶¹ ნ. თოდუა, საფრთხის შემქმნელი დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით, „მართლმსაჯულება და კანონი“, 2007, #2/3, გვ. 154.

⁶² Угрехелидзе М., Проблема неосторожной вины в уголовном праве, Тб., 1976, с. 33-34.

⁶³ აღნიშნულზე იხ. მ. უგრეხელიძე, ჯერომ ჰოლის შეხედულება დაუდევრობის დასჯადობაზე და მისი კრიტიკა, „საბჭოთა სამართალი“, 1975, #3, გვ. 44-45.

⁶⁴ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 43-44.

⁶⁵ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 45.

⁶⁶ მ. უგრეხელიძე, დაუდევრობის დროს მორალური ბრალის დასაბუთებისათვის, „საბჭოთა სამართალი“, 1975, #1, გვ. 9-10.

⁶⁷ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი საკითხი საქართველოს სსრ უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკაში, საბჭოთა სამართალი, 1977, #4, გვ. 74.

⁶⁸ მ. უგრეხელიძე, ჯერომ ჰოლის შეხედულება დაუდევრობის დასჯადობაზე და მისი კრიტიკა, „საბჭოთა სამართალი“, 1975, #3, გვ. 46-47.

ვინაიდან გაუფრთხილებლობის დროს საუბარია წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებული აკრძალვის გაცნობიერებაზე (თვითიმდოვნება) ან მისი გაცნობიერების შესაძლებლობაზე (დაუდევრობა), იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, გაუფრთხილებლობის დროს ბრალის აუცილებელ ელემენტად უნდა მივიჩნიოთ არა მართლწინააღმდეგობის, არამედ წინდახედულობის ნორმით გათვალისწინებული აკრძალვის შეგნების შესაძლებლობა. აღნიშნული მოსაზრება ეფუძნება წინდახედულობის ნორმის და სისხლისსამართლებრივი ნორმის, წინდახედულობის ნორმით და სისხლის სამართლის ნორმით გათვალისწინებული აკრძალვის, სისხლისსამართლებრივი და ე. წ. პირველადი მართლწინააღმდეგობის ერთმანეთისაგან გამიჯვნას.⁶⁹

გაუფრთხილებლობით დანაშაულთან დაკავშირებით ერთ-ერთ საკამათო საკითხს წარმოადგენს ის, თუ როგორ უნდა მოხდეს საკითხის გადაწყვეტა, როცა ორი პირი მოქმედებს დაუდევრობით, რომელთაგან ერთ-ერთის ქმედება გამოიწვევს სასიკვდილო შედეგს, მაგრამ გამოიძიებით და ექსპერტიზით ვერ დადგინდება თუ რომელმა ქმედებამ გამოიწვია ეს შედეგი. აღნიშნულთან დაკავშირებით საყურადღებოა შემდეგი მაგალითი, რომელსაც ადგილი ჰქონდა რეალურ ცხოვრებაში: „კ“-მ ერთ დილით მდინარის მეორე ნაპირზე შენიშნა ბუჩქების რხევა და ტოტების ლანალუნი შემოესმა. იფიქრა ნადირი-აო, დაუძახა თავის მეგობარ „შ“-ს და წინადადება მისცა, მოხმარებოდა ნადირის მოკვლაში. ორივემ გამოიტანა ერთნაირი ყალიბის თოფები, რომლებიც ერთნაირი ტყვიებით იყო დატენილი და ერთსა და იმავე მანძილიდან ერთდროულად ესროლეს ბუჩქებში „ნადირს“, მაგრამ ნადირის ნაცვლად მოკლეს „ო“, რომელიც ბუჩქებში აღმოჩნდა. „ო“-ს, მართალია, ორი ტყვია მოხვედროდა, მაგრამ ერთ ტყვიას მხოლოდ გაეკანრა. ასე რომ, პირის გარდაცვალება გამოიწვია

ერთ-ერთის ქმედებამ. თუმცა ვერ დადგინდა ვისმა ტყვიამ მოკლა „ო“. საბჭოთა სისხლის სამართლის ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში მოცემულ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაციამ აზრთა სხვადასხვაობა გამოიწვია. თუ ერთი მოსაზრებით გაუფრთხილებლობით მოქმედი ორივე პირის ქმედება გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობად უნდა დაკვალიფიცირებულიყო, მეორე შეხედულებით, ორივე პირი უნდა გათავისუფლებულიყო პასუხისმგებლობისგან, ვინაიდან გაუფრთხილებლობით თანამონაწილეობა შეუძლებელია, გაუფრთხილებლობისთვის პასუხს აგებს ის, ვინც თვითონ იწვევს ზიანს, რაც ზემოაღნიშნულ შემთხვევაში ვერ დადგინდა. ამის გამო სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება გაუფრთხილებლობით მოქმედ პირთა პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებასთან დაკავშირებით.⁷⁰ დასახელებულ შემთხვევაში დასჯადობასთან დაკავშირებული ხარვეზის შესავსებად მოქმედი პირების გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისთვის თანამსრულებლების სახით დასჯადობაზე მოსაზრებამ გერმანულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაშიც ჰპოვა მხარდაჭერა,⁷¹ თუმცა საპირისპირო თვალსაზრისით, საკითხის ასეთი გადაწყვეტა არ მიიჩნევა მართებულიად ყველა ეჭვის ბრალდებულის სასარგებლოდ გადაწყვეტის პრინციპიდან (*in dubio pro reo*) გამომდინარე.⁷²

დაუდევრობასთან დაკავშირებით ჩნდება კითხვა, შეიძლება თუ არა მას მივაკუთვნოთ დაბნეულობა, შეიძლება თუ არა დაუდევრობით, მაშასადამე, ბრალეულად განხორციელებულად ვცნოთ ქმედება, როცა იგი მოქმედი პირის დაბნეულობით არის განხორციელებული?

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოითქვა მოსაზრება, რომ გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი შემთხვევა მოითხოვს სპეციალურ, საგანგებო საკანონმდებლო რეგულირებას, ვინაიდან იგი ვერ თავსდება გაუფრთხილებლო-

⁶⁹ მ. უგრეხელიძე, ფსიქიკური დამოკიდებულება მართლწინააღმდეგობისადმი გაუფრთხილებლობის დროს, წიგნში: იურიდიული ძიებანი, თ. წერეთლის 70 წლის იუბილისადმი მიძღვნილი კრებული, თბ., 1977, გვ. 98-105.

⁷⁰ ო. გამყრელიძე, სისხლის სამართლის პრობლემები, I ტომი, თბ., 2013, გვ. 315-316.

⁷¹ Heinrich B., Strafrecht, Allgemeiner Teil, 3. Auflage, 2012, S. 451, Rn. 998-999.

⁷² მ. ტურავა, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 552.

ბის იმ ზოგად განსაზღვრებაში, რომელსაც სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს. ასეთ შემთხვევაში ავტორი სწორედ დაბნეულობას გულისხმობდა. თუმცა, აღნიშნული შეხედულება იქნა გაკრიტიკებული და აღნიშნული, რომ იგი წარმოადგენს გაუფრთხილებლობის და კერძოდ კი, დაუდევრობის ნაირსახეობას, რის გამოც არ მოითხოვს გაუფრთხილებლობის (საკანონმდებლო სახეების) ცნებიდან ცალკე გამოყოფას და შეიძლება მოაზრებულ იქნას დაუდევრობის ქვეშ⁷³.

დაბნეულობასთან დაკავშირებით გამოთქმული მოსაზრება საკამათოდ მიიჩნევა. კამათის საგანს წარმოადგენს ის, ცალკეულ შემთხვევაში დაბნეულობის დროს საერთოდ მოქმედებს თუ არა პირი ბრალეულად. აღნიშნულთან დაკავშირებით საყურადღებოა დაბნეულობა აუცილებელი მოგერიების ექსცესის დროს, რაც გამონეწულია თავდამსხმელის მოულოდნელი მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმით.

ო. გამყრელიძემ მის მიერ შემუშავებულ სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის პროექტში მიზანშეწონილად მიიჩნია ბრალის გამომრიცხავ და შემამსუბუქებელ გარემოებათა თავში ცალკე ნორმის გამოყოფა აუცილებელი მოგერიების ექსცესზე, რომლის თანახმადაც კანონპროექტის ავტორი კანონმდებელს სთავაზობდა სსკ-ში სპეციალური ნორმის შემოტანას, რომლის მიხედვითაც, მოხდებოდა სასჯელისაგან იმ პირის გათავისუფლება, რომელიც აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადააცილებს მართლსაწინააღმდეგო თავდასხმისაგან გამონეწული დაბნეულობით, შიშით ან სხვა საპატიო გარემოების გამო⁷⁴.

იმისთვის, რომ პირს ჩადენილი უმართლობა ბრალად შეერაცხოს, უნდა არსებობდეს სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობა, მაგრამ ასეთ შესაძლებლობას მოქმედი პირი ზოგჯერ შეიძლება მოკლებული იყოს მოულოდნელი თავდასხმით გამონეწული დაბნეულობის და შიშის გამო, რამაც შეიძლება გამომრიცხოს უმართლობის ბრალად შეერაცხვა. მოქმედ სსკ-ში აღნიშნულ-

თან დაკავშირებით სპეციალური ნორმა არ გვხვდება, მაგრამ ბრალის გამომრიცხვა და პირის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება შესაძლებელია 38-ე მუხლის საფუძველზე, რომელიც ეხება ბრალის გამომრიცხავ ზეკანონურ გარემოებებს.

დაბნეულობა ყოველთვის შეიძლება არ გულისხმობდეს ბრალის არარსებობას. მ. უგრეხელიძეს მოყავს დაბნეულობის სხვა (სატრანსპორტო) შემთხვევა, სადაც მოქმედი პირი ერთი მხრივ, მოქმედებს დაბნეულობით, რასაც შედეგად ადამიანთა მსხვერპლი მოჰყვება, მაგრამ, არ გამომრიცხება მოქმედი პირის პასუხისმგებლობა დაუდევრობით განხორციელებული დანაშაულისთვის, პროფესიული ცოდნის და გამოცდილების გათვალისწინებით, შედეგის თავიდან აცილების შესაძლებლობის გამო⁷⁵.

დაუდევრობის შემდეგ შემთხვევად ქართულ სისხლის სამართალში სახელდება დანაშაულებრივი უმეცრება. იგი გულისხმობს ისეთ შემთხვევას, როცა პირი მოქმედებს სპეციალური ცოდნის გარეშე. ამ შემთხვევაში ისევ სატრანსპორტო შემთხვევაა მოხმობილი, როცა პირი ტრანსპორტს მართავს სპეციალური ცოდნის და უნარების გარეშე, რასაც მოსდევს საზიანო შედეგი, თუმცა, მოქმედ პირს სპეციალური ცოდნის გარეშე შეეძლო გაეთვალისწინებინა თავისი ქმედების მავნე შედეგი⁷⁶. ავტორის პოზიცია მართებულია იმდენად, რამდენადაც, აღნიშნულ შემთხვევაში პირის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებისას არ უნდა დაგვესაჯა ის, ვინც ა/მანქანას მართავს მართვის მოწმობის, სპეციალური ცოდნის და უნარების გარეშე და ინვესტს მართლსაწინააღმდეგო შედეგს, რაც არ შეიძლება საკითხის სწორ გადაწყვეტად მივიჩნიოთ.

აქვე უნდა ითქვას ისიც, რომ უმეცრება ზოგჯერ მართლაც არ ინვესტს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით. ეს ეხება იმ შემთხვევას, როცა მოქმედი პირი თავისი უმეცრების გამო ვერ აღწევს დასახულ მიზანს, ვინაიდან განხორციელებული ქმედება აღმოჩნ-

⁷³ მ. უგრეხელიძე, გაუფრთხილებლობის ზოგიერთი ნაირსახეობის შესახებ, საბჭოთა სამართალი, 1970, #5, გვ. 42-43.

⁷⁴ ო. გამყრელიძე, ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსათვის, თბ., 1998, გვ. 284.

⁷⁵ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 43.

⁷⁶ მ. უგრეხელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 44.

დება უვარგისი მართლსაწინააღმდეგო შედეგის განსახორციელებლად (სსკ-ის მე-20 მუხ.). აღნიშნული შემთხვევა არ განიხილება გაუფრთხილებლობის შემთხვევად, საქმე ეხება განზრახვის სფეროს და მას უნოდებენ აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობას, რომელიც იმიჯნება შეფარდებით უვარგისი მცდელობისგან და არ ისჯება ქმედების მეტად აბსტრაქტული საშიშროებიდან გამომდინარე. თუმცა, აღნიშნული ქმედება იწვევს პასუხისმგებლობას გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით.

4. გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის დასჯადობაზე სპეციალური მითითების აუცილებლობა

სსკ-ის მე-10 მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, გაუფრთხილებლობითი დანაშაული მაშინ ითვლება განხორციელებულად, თუ შესაბამისი

ქმედების გაუფრთხილებლობით ჩადენის დასჯადობა სსკ-ის კერძო ნაწილის რომელიმე მუხლით არის გათვალისწინებული. ასეთ მითითებას ვხვდებით სიცოცხლის, ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ, გარემოს დაცვის წესის წინააღმდეგ მიმართულ და სხვა დელიქტებში. მაგალითად, 116-ე, 241-ე, 242-ე მუხლებში. კანონმდებელი ზოგჯერ არ უთითებს გაუფრთხილებლობაზე, მიუხედავად იმისა, რომ შედეგისადმი გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება იგულისხმება. მაგალითად, 117-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობის შემთხვევაში. მაგრამ, მოცემულ შემთხვევაში საქმე ეხება შედეგით კვალიფიცირებულ დელიქტს, რომელიც მე-11 მუხლის თანახმად, განზრახ დანაშაულად ითვლება. ამდენად, არ არსებობს გაუფრთხილებლობაზე მითითების აუცილებლობა. ისედაც იგულისხმება, რომ მაკვალიფიცირებელი შედეგისადმი დამოკიდებულება გაუფრთხილებლობითია.